

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

284

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi

Ryszard Brol

Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Anna Grzybowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-337-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Ryszard Broł: Relacje między globalnością zmian a lokalnością rozwoju	11
Andrzej Sztando: Bariery zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym związane z cechami osobowymi lokalnych władz.....	19
Stanisław Korenik: Rozwój lokalny w świetle globalnych trendów ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu	31
Marian Kachniarz: Pomiar efektywności usług publicznych – zarys koncepcji i spodziewanych rezultatów	41
Magdalena Kozera: Rozwój lokalny w kontekście procesów decyzyjnych samorządu lokalnego	50
Bożena Kuchmacz: Działania grup partnerskich na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie grupy partnerskiej „Wrzosa-wa Kraina”.....	60
Dariusz Głuszczuk: Sondażowa ocena lokalnego rynku pracy – węzłowe problemy badań	71
Andrzej Raszkowski: Emocjonalne wymiary marki miasta.....	81
Małgorzata Januszewska: Potencjał kooperacyjny uzdrowisk.....	90
Maciej Turała: Analiza sprawności instytucjonalnej gmin w województwie łódzkim.....	99
Justyna Danielewicz: Współpraca gmin w obszarach metropolitalnych w ramach związków międzygminnych	114
Stanisław Minta, Julian Kalinowski: Sprzedaż bezpośrednia realizowana przez rolników a rozwój lokalny	132
Jan Polski: Efekty zewnętrzne jako czynniki aglo- i deglomeracyjne	142
Anna Jasińska-Biliczak: Instrumenty samorządu gminnego wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw	150
Joanna Kenc: Współpraca partnerska miast Dolnego Śląska z punktu widzenia władz miejskich oraz mieszkańców – wybrane aspekty.....	164
Agnieszka Skowronek-Grądział, Wiktor Kołwzan: Zastosowanie metody głównych składowych do analizy obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska.....	176
Edward Wiśniewski: Rola infrastruktury i prestiżowych imprez sportowych w kreowaniu przewagi konkurencyjnej miasta na przykładzie Kołobrzegu	186
Michał Kuriata: Przekształcenia w strukturze gospodarki lokalnej Legnicy w latach 2005-2009.....	196
Michał Flieger: Kryteria i bariery lokalizacji działalności gospodarczej przedsiębiorstw w procesie stymulowania rozwoju gmin – wyniki badań	207
Marcin Gębarowski: Rozwój Rzeszowa w opinii studentów	216

Dariusz Głuszczyk, Joanna Gondurak, Joanna Kostuń: Sondażowa diagnoza jeleniogórskiego rynku pracy w perspektywie osób aktywnych zawodowo	226
Joanna Wiażewicz: Mieszkańcy w komunikacji marketingowej gmin.....	235
Iwona Ładysz: Marketing terytorialny na przykładzie Wrocławia	244
Elżbieta Szul: Znaczenie firm rodzinnych dla lokalnej gospodarki. Opinie i oceny społeczne.....	252
Artur Myna: Przekształcenia własnościowe w podstawowych usługach komunalnych.....	262
Dariusz Zawada: Procedura badań dotyczących identyfikacji i oceny walorów użytkowych miasta – studium przypadku Bolesławca	270
Justyna Weltrowska-Jęch: Potrzeby kształcenia kadr administracji publicznej w zakresie zarządzania rozwojem	283

Summaries

Ryszard Broł: Relationship between globality of changes and locality of development.....	18
Andrzej Sztando: Barriers of local development strategic management connected with local authorities' personal traits	29
Stanisław Korenik: Local development in the light of global trends with taking crisis into particular consideration.....	40
Marian Kachniarz: Measurement of efficiency of public services – the outline of concept and expected results	49
Magdalena Kozera: Local development in the context of the decision-making processes of local government.....	59
Bożena Kuchmacz: Partnership Groups actions and their impact on the sustainable development of rural areas.....	70
Dariusz Głuszczyk: Survey-based assessment of local job market – crucial research problems	80
Andrzej Raszkowski: Emotional dimensions of a city brand.....	89
Małgorzata Januszewska: Cooperative potential of spas	98
Maciej Turała: Analysis of institutional capacity of communes in Łódzkie Voivodeship	113
Justyna Danielewicz: Cooperation of communes in metropolitan areas in the framework of inter-communal associations	131
Stanisław Minta, Julian Kalinowski: Direct sales conducted by farmers vs. local development.....	141
Jan Polski: External effects as the aggro- and deglomeration determinants... ..	149
Anna Jasińska-Biliczak: Commune self-government's instruments supporting SME's sector.....	163

Joanna Kenc: Town twinning in Lower Silesia from the local government's and society's point of view – selected aspects.....	175
Agnieszka Skowronek-Grądział, Wiktor Kolwzan: Application of principal component analysis in the field of rural infrastructure for environmental protection.....	185
Edward Wiśniewski: Role of infrastructure and prestigious sporting events in the creation of competitive advantage on the example of Kołobrzeg	195
Michał Kuriata: Transformations in the structure of local economy in the city of Legnica in the years 2005-2009	206
Michał Fliieger: Criteria and barriers of companies localization in the process of local development support – research results.....	215
Marcin Gębarowski: Development of Rzeszów in the students' opinions	225
Dariusz Głuszczyk, Joanna Gondurak, Joanna Kostuń: Survey-based diagnosis of job market in Jelenia Góra in view of professionally active people.....	234
Joanna Wiażewicz: Role of inhabitants in marketing communications of communes.....	243
Iwona Ładysz: Territorial marketing on the example of Wrocław	251
Elżbieta Szul: Importance of family businesses to the local economy	261
Artur Myna: Ownership changes in basic communal services.....	269
Dariusz Zawada: Procedure of research relating to the identification and evaluation of usable values of the city –case study of Bolesławiec	282
Justyna Weltrowska-Jęch: Needs of national administration personnel education regarding the development management	293

Ryszard Brol

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RELACJE MIĘDZY GLOBALNOŚCIĄ ZMIAN A LOKALNOŚCIĄ ROZWOJU

Streszczenie: Procesy globalizacji zmieniają optykę postrzegania przestrzennego wymiaru zmian zachodzących w gospodarce, sferze społecznej oraz ekosystemie. Badania w tym zakresie ewoluują od identyfikacji relacji przestrzennych zachodzących między wymiarem narodowym i międzynarodowym w kierunku identyfikacji i analizy relacji pomiędzy skalą globalną a skalą lokalną. Taki punkt widzenia stał się źródłem sformułowania nowej kategorii ekonomicznej, społecznej i przestrzennej, jaką jest globalizacja. Prezentowana publikacja sygnalizuje wybrane aspekty oddziaływania zewnętrznych – wobec małego miasta – uwarunkowań wpływających na rozwój lokalny. W szczególności prezentowane są refleksje na temat relacji między globalnością zmian a lokalnością rozwoju.

Słowa kluczowe: globalizacja, rozwój lokalny, globalizacja, delokalizacja, małe miasta.

1. Wstęp

Wszelchstronnie zbadanym i szeroko opisywanym w literaturze przedmiotu przykładem oddziaływania egzogenicznych – wobec małego miasta – czynników określających warunki jego funkcjonowania i rozwoju był kryzys małych miast w Polsce. Źródłem tego kryzysu była tzw. socjalistyczna transformacja ustrojowa państwa i gospodarki, której konsekwencje skumulowane w lokalnych jednostkach terytorialnych powodowały utratę przez małe miasta funkcji lokalnego ośrodka centralnego.

Analiza przyczynowo-skutkowa kryzysu małych miast w latach 1950-1989 pozwala zidentyfikować etapy procesu oddziaływania egzogenicznych – względem lokalnych układów terytorialnych – zmian ustrojowych państwa i gospodarki na warunki funkcjonowania i rozwoju małych miast w Polsce. Etapy te obejmują:

- wykreowanie zmian ustrojowych ograniczających możliwości rozwoju małych miast, m.in. z powodu utraty podmiotowości samorządowej, nacjonalizacji przemysłu oraz – w efekcie tzw. wojny o handel – działalności w zakresie handlu i usług;
- efekt oddziaływania transformacji ustrojowej państwa i gospodarki – likwidacja podmiotów gospodarczych stanowiących bazę ekonomiczną małego miasta, co

w konsekwencji powodowało zerwanie więzi funkcjonalnej z otoczeniem wiejskim i utratę funkcji egzogenicznych ośrodka lokalnego;

- ograniczenie możliwości sukcesji funkcji w efekcie utraty zdolności małego miasta do reagowania na zmiany w makrootoczeniu; lokalne jednostki terytorialne, pozbawione podmiotowości, kompetencji oraz instrumentów oddziaływania na gospodarkę lokalną, nie miały warunków do endogenicznego wygenerowania procesu sukcesji funkcji.

Współcześnie proces oddziaływania zewnętrznych uwarunkowań na rozwój małych miast nie stanowi podobnej do przedstawionej wyżej, jednorodnej i jednokierunkowej sekwencji zdarzeń, mającej swoje źródło w transformacji ustrojowej generującej niekorzystne dla rozwoju lokalnego skutki, którym ubezwłasnowolniona lokalna jednostka terytorialna nie jest w stanie przeciwdziałać. Obecnie proces takiego oddziaływania ma charakter relacji między *globalnością zmian* a *lokalnością rozwoju*. *Globalność zmian* jest procesem mającym swoje źródła w gospodarce rynkowej, liberalizacji i internacjonalizacji gospodarki, a także postępującej swobodzie dyslokacji czynników produkcji i faz procesu biznesowego, nieograniczonej dyfuzji informacji, idei, wzorców kulturowych oraz produktowych i procesowych innowacji. *Lokalność rozwoju* określają natomiast endogeniczne lokalne zasoby potencjałów rozwojowych, a także endogeniczna lokalna zdolność reagowania na *globalność zmian*.

Prezentowana publikacja sygnalizuje jedynie wybrane aspekty oddziaływania zewnętrznych – wobec małego miasta – uwarunkowań wpływających na rozwój lokalny. W szczególności prezentowane są refleksje na temat relacji między globalnością zmian a lokalnością rozwoju

2. Wpływ procesów globalizacji na rozwój lokalny

Prowadzone przez autora niniejszej publikacji badania dotyczące uwarunkowań rozwoju oraz identyfikacji i pomiaru struktury funkcjonalnej małych miast stanowią podstawę do wyróżnienia trzech podstawowych typów funkcjonalnych małych miast. Są to [Brol 1990, s. 5-35]:

- małe miasta będące wytworem otoczenia wiejskiego, stanowiące ośrodek centralny o znaczeniu lokalnym; bazę ekonomiczną miast tego typu stanowią funkcje produkcyjne i usługowe, których zasięg przestrzenny obejmuje strefę ciężenia do małego miasta;
- małe miasta będące wytworem wielkiego miasta; do tego typu funkcjonalnego zaliczyć należy *ośrodki satelitarne* oraz *miasta sypialnie*; pierwsze z nich charakteryzują ściśle funkcjonalno-przestrzenne związki z miastem centrum, drugie – niska aktywność gospodarcza przy dobrze rozwiniętych funkcjach o charakterze endogenicznym;

– małe miasta o funkcjach samoistnych, tj. ukształtowanych, wyspecjalizowanych funkcjach egzogenicznych, stanowiących bazę ekonomiczną małego miasta wyznaczającą jego pozycję w sieci osadniczej oraz gospodarce regionu i kraju.

Poszczególne typy funkcjonalne małych miast charakteryzują się różnym stopniem wrażliwości na zmianę zewnętrznych – wobec małego miasta – warunków wpływających na rozwój lokalny, a także różnym poziomem endogenicznej zdolności reagowania na zmiany w makrootoczeniu. Podstawowym, wspólnym dla miast różnych typów, warunkiem kreującym taką zdolność jest zdecentralizowany model samorządu gminnego warunkujący: upodmiotowienie lokalnych jednostek administracyjnych, ich wyposażenie w kompetencje i instrumenty nie tylko oddziałujące na sferę bieżącego funkcjonowania samorządu lokalnego, lecz także kreujące zdolność władzy i społeczności lokalnej do stymulowania rozwoju lokalnego, tj. rozwoju w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej małego miasta. Czynniki różnicującymi zdolność reagowania miasta na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne są skala, struktura i elastyczność endogenicznych zasobów lokalnych kapitałów: naturalnego, rzeczowego, ludzkiego i społecznego, które sumują się w lokalny potencjał rozwojowy. Siłą sprawczą, źródłem powstania i rozwoju większości małych miast jest ich ścisły funkcjonalno-przestrzenny związek z lokalnym otoczeniem, stanowiącym strefę ciężenia do małego miasta. Źródłem osłabienia lub zerwania więzi funkcjonalnych między lokalnym ośrodkiem centralnym a jego otoczeniem wiejskim mogą być egzogeniczne – względem lokalnego układu terytorialnego – uwarunkowania rozwoju, do których można zaliczyć:

- model ustrojowy państwa i gospodarki, określający zakres decentralizacji determinującej zdolność lokalnych jednostek samorządowych do kreowania lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej;
- makroekonomiczną i regionalną politykę określającą warunki podejmowania działalności gospodarczej oraz funkcjonowania małych i średnich podmiotów gospodarczych;
- konkurencyjność innych sąsiedzkich ośrodków lokalnych i ponadlokalnych (powiatowych);
- oddziaływanie obszarów metropolitalnych i dużych miast, na obrzeżach których lokalizowane są centra handlowo-usługowe;
- procesy urbanizacji wsi, których przejawem jest m.in. wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, stanowiących konkurencyjną wobec małego miasta alternatywę lokalizacyjną dla podmiotów realizujących funkcje pozarolnicze;
- procesy globalizacji przejawiające się przestrzenną ekspansją w sferze gospodarczej (poprzez globalizację rynków, sektorów i przedsiębiorstw), społecznej (w zakresie polityki, demografii, informacji, kultury, bezpieczeństwa oraz uniwersalnych zasad i wzorów odnoszących się do różnych aspektów życia) oraz przestrzennej (których przejawem są m.in. efekt *urban sprawl*, *triada globalizacji* i globalne wyzwanie ekologiczne).

Procesy globalizacji zmieniają optykę postrzegania przestrzennego wymiaru zmian zachodzących w gospodarce, sferze społecznej oraz ekosystemie. Badania w tym zakresie ewoluują od identyfikacji relacji przestrzennych zachodzących między wymiarem narodowym i międzynarodowym w kierunku identyfikacji i analizy relacji pomiędzy skalą globalną a skalą lokalną. Taki punkt widzenia stał się źródłem sformułowania nowej kategorii ekonomicznej, społecznej i przestrzennej, jaką jest *glokalizacja* [Jewtuchowicz 2005, s. 31-49]. Kategoria ta podkreśla komplementarność i równoczesność postępujących procesów globalizacji i rosnącego znaczenia rozwoju lokalnego. W tym kontekście procesy globalizacji mogą być postrzegane jako główne źródło egzogenicznych uwarunkowań rozwoju jednostek osadniczych. Dotyczy to zarówno wielkich metropolii, jak i małych miast. Prezentowane w literaturze definicje odnoszą proces globalizacji do licznych obszarów jego przejawiania się. Identyfikacja tych obszarów obejmuje najczęściej: globalizację finansów i własności kapitału, globalizację rynków, globalizację innowacji, globalizację kultury, globalizację modelu demokracji i regulacji prawnych oraz globalizację postrzegania i świadomości. W sferze gospodarczej globalizacja jest zaawansowaną formą umiędzynarodowienia rynków, sektorów (branż) i przedsiębiorstw. Proces globalizacji gospodarki różni się w sposób jakościowy od tradycyjnie rozumianego procesu internacjonalizacji. Obejmuje bowiem nie tylko przestrzenne rozszerzanie działalności gospodarczej poprzez granice państw, ale przede wszystkim ma charakter integracji funkcjonalnej rozproszonych w globalnej przestrzeni działalności gospodarczych. Przejawem globalizacji rynków jest integrowanie wcześniej odrębnych rynków krajowych w ponadnarodowe rynki światowe. Oznacza to, że lokalne rynki – towarów i usług, inwestycji, finansów oraz pracy – będące przestrzenną i funkcjonalną częścią rynku krajowego w coraz większym stopniu integrują się z analogicznymi rynkami zglobalizowanej gospodarki. Globalizacja sektorów sprawia, że gospodarka światowa nie jest zbiorem różnych branż zlokalizowanych w poszczególnych krajach, lecz integrując się w wymiarze ponadnarodowym, globalizuje łańcuch produkcji, usług, badań i innych rodzajów działalności. Poszczególne elementy tego łańcucha mieszczą się w różnych lokalnych układach funkcjonalno-przestrzennych, a tym samym włączają lokalną bazę ekonomiczną miast i regionów w sektory gospodarki światowej.

Globalizacja firm jest zaawansowanym i złożonym etapem umiędzynarodowienia działalności polegającym na integracji funkcjonalnej rozproszonych w globalnej przestrzeni jednostek organizacyjnych. Oznacza to, że działalność – badawczo-wdrożeniowa, produkcyjna, handlowa, zarządcza, finansowa itp. – firmy może ulegać fragmentaryzacji, a poszczególne zadania – delokalizacji do tych jednostek, które w układzie globalnym są w stanie zrealizować ją najbardziej efektywnie. Działalność takich rozproszonych jednostek jest organizowana, łączona i koordynowana w ramach globalnych sieci.

Jednostki będące ogniwem w sieci globalnej szukają swego miejsca w rozproszonych na świecie lokalnych układach terytorialnych. Geografia takich lokalizacji

wyznaczana jest – z jednej strony – przez decyzje centrali zarządzającej globalną siecią firm, które poszukują odpowiedniej skali i struktury lokalizacyjnych korzyści zewnętrznych, z drugiej zaś – przez decyzje władz lokalnych, kreujących ofertę lokalnych korzyści zewnętrznych. Lokalna oferta takich korzyści, która jest adresowana do potencjalnych inwestorów, kreuje zdolność miasta do absorpcji podmiotów sieciowych zglobalizowanych firm. Globalizacja jest procesem wielowymiarowym i wieloaspektowym, obejmującym nie tylko sferę gospodarczą, lecz także obszar polityki, demografii, technologii, informacji, ekologii, bezpieczeństwa, kultury oraz innych aspektów stanowiących tworzywo współczesnej cywilizacji.

W sferze społecznej globalizacja postrzegana jest jako intensywnie przebiegający proces rozpowszechnienia uniwersalnych zasad i wzorców odnoszących się do różnych aspektów naszego życia. W tym kontekście *lokalizm* i *regionalizm* należy traktować jako dążenie do przeciwstawienia się interwencjom globalizacyjnym poprzez zachowanie lokalnej tożsamości i autonomii w sferze społecznej danego układu terytorialnego. W takim ujęciu wyzwaniem dla lokalnej społeczności jest ukształtowanie relacji *globalny* – *lokalny*, które stymulują absorpcję pożądaných uniwersalnych wzorców i zasad, ale także utrwalają lokalne odrębności społeczne i kulturowe. Podobne stwierdzenie odnieść można również do sfery gospodarki lokalnej. W tym przypadku istotnym stymulatorem rozwoju może być lokalna endogeniczna zdolność do absorpcji korzyści i jednocześnie ograniczenia lokalnych zagrożeń wynikających z globalizacji gospodarki.

Postępujące procesy globalizacji – przy zwiększającej się zdolności Polski do włączenia się w nurt globalizacji rynków, sektorów i przedsiębiorstw, a także globalizacji w sferze społecznej – rodzi nowe wyzwania dla małych miast. Wyzwania te odnoszą się zarówno do ograniczania zagrożeń, jak i stymulowania szans rozwoju. Zagrożenia wynikają głównie z mniejszej – w porównaniu dużymi miastami – endogenicznej zdolności konkurencyjnej w działaniach na rzecz pozyskiwania nowych mieszkańców, lokowania nowych inwestycji bezpośrednich, a także uczestnictwa w dyfuzji innowacji. Szansą małych miast jest natomiast znalezienie – mimo potencjalnie słabszej pozycji konkurencyjnej – swojego miejsca w procesach delokalizacji sieciowych podmiotów gospodarki światowej, a także – odpowiedniego do lokalnej skali możliwości – uczestnictwa w triadzie cyklu innowacyjnego: *invention* – *innovation* – *diffusion*. W tym kontekście do istotnych egzogenicznych czynników kształtujących warunki rozwoju jednostek osadniczych oraz lokalnych układów terytorialnych zaliczyć należy rozprzestrzenianie się efektów globalizacji, których nośnikiem są nowe formy delokalizacji produkcji i usług oraz dyfuzji innowacji. Zasadniczą część takiej delokalizacji dotyczy przemieszczenia aktywności firm, procesów biznesowych lub ich części – w poszukiwaniu niższych kosztów działalności – z obszarów tzw. *triady globalizacji* stanowiących centrum rozwoju i innowacyjności – na obszary stanowiące jej obrzeża. Do podstawowych form delokalizacji procesów biznesowych lub ich części zaliczyć należy: międzynarodowy *outsourcing*, *offshoring*, *sourcing* oraz *homesourcing* [Rybiński 2007, s. 32].

Delokalizacja procesów biznesowych, będąca ważnym elementem procesów globalizacji, jest również jednym z głównych nośników dyfuzji innowacji na poziom gospodarki lokalnej. Innowacyjność jest współcześnie najważniejszym czynnikiem kreującym pozycję konkurencyjną nie tylko podmiotów i sektorów gospodarki, ale również regionów, miast, a także – formalnie niezdelimitowanych – regionalnych i lokalnych układów funkcjonalno-przestrzennych, np. klastrów. W warunkach *globalnej wioski* stymulowanie innowacyjności układów terytorialnych stać się musi istotnym elementem regionalnej i lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej. Wspieranie innowacyjności lokalnych układów terytorialnych może mieć formę pomocy publicznej, kierowanej – przez podmioty kreujące politykę gospodarczą, społeczną i przestrzenną – do podmiotów gospodarki lokalnej.

Z punktu widzenia małych miast, poszukujących nowych innowacyjnych impulsów rozwoju lokalnego, absorpcja efektów wdrażanych przez firmy sieciowe strategii delokalizacji może się stać źródłem pożądanych zmian w strukturze bazy ekonomicznej małego miasta, ułatwić proces sukcesji funkcji, a nawet zmiany typu funkcjonalnego małego miasta.

3. Globalność zmian a lokalność rozwoju

Wykorzystanie lokalnej szansy, wynikającej z globalności zmian, wymaga wiedzy, umiejętności i woli przyjęcia przez społeczność lokalną strategii rozwoju lokalnego otwartej na wyzwania globalizacji. Wdrażanie takiej strategii rozwoju wymaga kreowania lokalnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej zwiększającej endogeniczną zdolność małego miasta do reagowania na zmiany w makrootoczeniu. Podstawową siłą sprawczą rozwoju lokalnego jest bowiem potencjał endogeniczny.

Czynniki o charakterze egzogenicznym – w tym również zmiany globalne – oddziałują na skalę i strukturę endogenicznych czynników rozwoju. Każda zmiana w makrootoczeniu lokalnego układu funkcjonalno-przestrzennego może sprawić, że dotychczasowy układ straci stabilność. Rodzaj i siła tej niestabilności zależą m.in. od właściwości relacji między globalnością zmian a lokalnością rozwoju. Cechą takich relacji jest ich jednokierunkowość oraz nieliniowość. Zależność między zmianami globalnymi a rozwojem lokalnym jest jednokierunkowa – od zmian globalnych do lokalnych. Relacja taka nie ma zależności zwrotnej. Konsekwencją nieliniowego charakteru powiązań między zmianami globalnymi a rozwojem lokalnym jest wysoka wrażliwość na zmiany przebiegające jednokierunkowo. W konsekwencji oddziaływanie czynników egzogenicznych rozwoju lokalnego będących rezultatem procesów globalizacji może przyczynić się z jednej strony – do załamania dotychczasowego lokalnego ładu strukturalnego i spowodować kryzys w rozwoju lokalnym, z drugiej zaś – wywołać istotny impuls do zmian modernizacyjnych i innowacyjnych w strukturze lokalnych endogenicznych potencjałów rozwoju.

Z przedstawionych właściwości relacji między *globalnością zmian a lokalnością rozwoju* wynika, że kluczowe znaczenie dla ograniczenia zagrożeń i stymulo-

wania szans w rozwoju lokalnym mają czynniki określające endogeniczną zdolność do reagowania na zmiany w makrootoczeniu. Do czynników tego rodzaju należy zaliczyć zwłaszcza: lokalny kapitał ludzki oraz lokalny kapitał społeczny. Te dwa rodzaje endogenicznych potencjałów określają skalę możliwości uczenia się przez lokalne struktury zmian globalnych, a także decydują o szybkości dostosowania się gospodarki lokalnej do wyzwań globalizacji [Brol 2008, s. 314].

4. Zakończenie – małe miasta w globalnej wiosce

Zachodzące współcześnie w skali globalnej zmiany społeczno-ekonomiczne kreują nowe egzogeniczne uwarunkowania rozwoju lokalnych jednostek terytorialnych. Warunki te różnicują szanse rozwoju małych miast w zależności od stopnia ich zdolności adaptacji do zmian zachodzących w makrootoczeniu. Wykreowanie w małym mieście takiej zdolności jest koniecznym warunkiem harmonijnego przebiegu procesu sukcesji funkcji miastotwórczych, tj. transformacji struktury funkcjonalnej małego miasta. Transformacja taka może oznaczać zmianę struktury bazy ekonomicznej małego miasta, kształtującej jego typ funkcjonalny lub zmianę typu funkcjonalnego małego miasta. Zahamowanie procesu sukcesji funkcji, będące efektem braku endogenicznej zdolności małego miasta do reagowania na zmiany w jego makrootoczeniu, generuje sytuację kryzysową.

Tofflerowska wizja *globalnej wioski*, będącej efektem przebiegających w skali światowej procesów transformacji w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej, zmienia klasyczny dla gospodarki przestrzennej podział na centrum i peryferie. Z punktu widzenia lokalnych układów funkcjonalno-przestrzennych szansą ich rozwoju w warunkach *globalnej wioski* jest pozyskanie takich efektów globalizacji, które na peryferia przenoszą część centrum. Wyróżnikiem procesów globalizacji jest tzw. efekt *urban sprawl*, polegający na aglomeryzacji przestrzeni wokół wielkich miast, które stanowią bieguny rozwoju dla *kurczących się* obszarów peryferyjnych. Małe miasta usytuowane w takiej stopniowo aglomeryzowanej przestrzeni włączane są w nurt przekształceń gospodarczych, społecznych i przestrzennych będących skutkiem procesów globalizacji. Małe miasta, wchłaniane w efekcie *urban sprawl*, stając się elementem struktury przestrzennej obszarów tzw. *triady globalizacji*, zmieniają – mimo swej immobilności – usytuowanie w przestrzeni z peryferyjnego na centralne. Lokalne układy terytorialne, obejmujące małe miasto oraz otaczające je obszary wiejskie stanowiące lokalną strefę ciężenia, *spychane* są na obszary peryferyjne stanowiące obrzeża procesów globalizacji. W takich przypadkach pozyskanie *części centrum* wymaga:

- kreatywności małego miasta w zabiegach (działaniach) o utrzymanie lub wzmocnienie lokalnych – historycznie ukształtowanych – więzi funkcjonalno-przestrzennych, określających skalę i strukturę bazy ekonomicznej miasta;
- kreatywności w działaniach mających na celu pozyskiwanie nowych, upowszechnianych i rozprzestrzanianych w efekcie procesów globalizacji – funkcji

miastotwórczych, które włączą bazę ekonomiczną małego miasta w strukturę gospodarki regionalnej, krajowej, europejskiej, a nawet światowej.

Literatura

- Brol R., *Lokalny kapitał społeczny*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1203, AE, Wrocław 2008.
- Brol R., Maj M., Strahl D., *Metody typologii miast*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1990.
- Jewtuchowicz A., *Globalne uwarunkowania rozwoju lokalnego. Rozważania na temat globalizacji*, [w:] *Gospodarka, Zarządzanie, Przestrzeń*, „Folia Oeconomica” 186, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
- Rybiński K., *Globalizacja w trzech odślonach*, Difin, Warszawa 2007.

RELATIONSHIP BETWEEN GLOBALITY OF CHANGES AND LOCALITY OF DEVELOPMENT

Summary: The processes of globalization are changing the perception of spatial dimension development in economy, social sphere and ecosystem. The research in this area evolves from the identification of spatial dimension of the relationship between national and international changes in the direction of the identification and analysis of relationship between global and local scale. Such a point of view has become the source of formulation of a new economic, social and spatial category, which is glocalisation. This publication signals selected aspects of the impact of external – compared with a small city – conditions affecting local development. In particular it presents reflections on the relationship between globality of changes and locality of development.

Keywords: globalization, local development, glocalization, relocation, small towns.